

Dr. SZOKODI JÓZSEF tanszékvezető docens:

REVIZIONIZMUS ÉS OSZTÁLYÁRULÁS ¹

„Marxista csak az, aki az osztályharc elismerését *kiterjeszti a proletárdiktatúra elismeréséig.*” (Lenin)

I.

Marx és Engels, a tudományos szocializmus megalkotói kimutatták és bebizonyították, hogy az emberi társadalom objektív törvények alapján fejlődik, hogy az emberiség története nem más, mint az objektív társadalmi törvények történelmi kibontakozása és érvényesülése. A tudományos szocializmus azonban nem csupán magyarázatot adott, nem csak magyarázta az emberiség történetét, hanem — ami e tan lényegét jelenti — elméletet, fegyvert alkotott a megmagyarázott, de a kizsákmányolt tömegek által tudomásul nem vett történelmi valóság megváltoztatására. Marx és Engels bebizonyította, hogy egyrészt a társadalmi törvények megismerhetők, s másrészt, hogy e törvények hordozói az osztálytársadalomban az osztályok, — egymáshoz való kölcsönös viszonyuk alapján.

A törvények felismerése lehetővé tette, hogy az emberiség megszabaduljon azoktól a társadalmi béklyóktól, amelyek addig mint egy „felsőbb akarat” földi eszközei tartották kényszerű alázatban a világ számkivetettjeit, a kizsákmányoltakat. Marx és Engels amikor feltárták a társadalom fejlődésének objektív törvényeit, egyben azt is megmutatták, hogy a kapitalista társadalomban a proletáriátus az az osztály, amely a fejlődés haladó, progresszív oldalát képviseli és mint ilyen osztálynak az a történelmi elhivatottsága, hogy önmagát gazdasági és politikai hatalommá téve, felemelje az egész emberiséget a társadalmi életforma legmagasabb szintjére, megvalósítsa a szocializmust. Ez az osztályharc, a forradalom, a proletárdiktatúra útján érhető el. A tudományos szocializmus tehát elvet minden olyan elképzelést, amely az emberiség „megváltását” valami egyetemes erkölcsi- és szellemi megújhódástól teszi függővé, vagy a társadalom uralkodó rétegeinek valamiféle jótékonyági, vagy önmagát önként feláldozó akciójától várja a társadalmi boldogság megvalósulását. A tudományos szocializmus csak egy utat ismer és ismerhet el, a társadalmi törvények objektív ér-

vényesülésének és az osztályharcnak az útját. Ez pedig a szocializmus megvalósításának forradalmi útja. A szocializmus győzelmének alapvető kritériuma, a volt uralkodó osztályok politikai hatalmának megdöntése és gazdasági kisajátítása, s a hatalomnak a proletáriátus kezében való összpontosítása, — a *proletárdiktatúra*.

A szocializmus ellenségei a proletáriátus lefegyverzése céljából és önmaguk megnyugtatósára is azt állítják, hogy a marxizmus egy korcs társadalmi elmélet, az emberi szellem történetének vad hajtása; ezért annak tudomásul vétele és követése mélységes erkölcstelenség és kiírtására minden „józan” erőt mozgósítani kell. Nem látják, vagy nem akarják látni, hogy a marxizmus a társadalom fejlődésének szükségszerű szellemi és politikai terméke. Az *osztályharc gyakorlata* — mint *objektív társadalmi törvény* — hozza létre önmaga eszmei, elvi igazolását, tudatát, stratégiáját és taktikáját. A marxizmus a burzsoázia és a proletáriátus közötti osztályharc terméke. Megszületésével a proletáriátus felszabadító harcának és a szocializmus felépítésének elméletévé válik. Ezért tagad a marxizmus minden olyan kísérletet, amely a proletáriátust arra akarja kárhoztatni, hogy céljait „békés úton” igyekezzék megvalósítani, ezért áll fenn politikai és világnézeti antagonizmus a marxizmus és a revizionizmus között is.

* * *

A múlt század végén a legfejlettebb kapitalista országban önálló politikai osztállyá szerveződött proletáriátussal és a marxizmus forradalmi eszméit hirdető pártokkal csaknem egyidőben megjelent a munkásosztály testén egy politikai irányzat, a *revizionizmus*. Ezzel mintegy bezárult a kör — XIII. Leó pápától a burzsoá ideológusokon át a revizionistákig —, amely a proletáriátus eszmei és politikai lefegyverzését volt hivatva szolgálni.

A revizionizmus olyan történelmi szituációban jelent meg, amikor a kapitalizmus fejlődésének viszonylag „békés” időszaka következett be. Ez az időszak megfelelő melegágyává, tenyésztelépévé vált a „forradalmi illuziókból”, a politikai harcokból kiábrándult „munkásteoretikusoknak”. Az a tény, hogy a forradalmak átmenetileg lekerültek a napirendről, egyes szociáldemokrata vezérekben olyan „hiedelmet” szült, mintha a szocializmus megvalósításának forradalmi eszközei immár alkalmatlanokká váltak volna, hogy „a fegyverek kritikáját” a „szó és a békés tett” eszközeinek kell felváltania. Ez az úgynevezett „hiedelem” azután egy eklektikus politikai és világnézeti elvvé kovácsolódott, amely a kizárólagosság jogcímén igyekezett önmagát a proletáriátus elméletévé megtenni.

Divattá vált a marxizmus kritikája. Egyes „munkásvezérek” azzal az igénnyel léptek fel, hogy megreformálják a munkásmozgalmat, illetve a marxizmust, amely mint „a forradalmi idők katekizmusa”, változatlan állapotban nem használható a megváltozott viszonyok között. Kinyilatkoztatták a „távoli”, „nagy eszmékért” folyó politikai harc meddőségét, s meghírdették a máért, a pillanatnyi érdekekért való har-

cot. Amint látható, ez a mindenáron való apostolkodás a marxizmus legalapvetőbb tételeinek, az osztályharcnak, a forradalomnak, a proletárdiktatúrának tagadását eredményezte. Akarva-akaratlanul, elismerték és igazolták a kizsákmányolás jogfolytonosságát. E fenti eszmefutatásból is már látszik, hogy a revizionizmus győzelme a munkásmozgalomban, egyet jelentett volna a proletáriátusnak a burzsoázia előtti kapitulációjával, a kizsákmányolásnak való teljes behódolással.

Marx és Engels forradalmi politikai tevékenységük kezdetétől kérelhetetlen harcot folytattak a különböző álszocialista irányzatok ellen. A legélesebben reagáltak minden olyan tudatos, vagy nem tudatos kísérletre, amely a proletáriátusnak a szocializmusért folytatott harcát akadályozta, vagy veszélyeztette. Engels „Az erfurti programtervezet bírálatá”-ban határozottan szembeszállt azzal az opportunistá állásponttal, amely lebecsüli, semmibe veszi és végül elveti a végcélért folytatott konkrét politikai harc eszméjét és csupán a pillanatnyi érdeket hangoztatja.

„A nagy, alapvető gondolatok elfelejtése a pillanatnyi napi érdekek kedvéért és a harc a pillanatnyi napi érdekekért a későbbi következmények számbavétele nélkül, ez a mozgalom jövőjének feláldozása a jelenért” — írta Engels [2].

Majd hozzátette, hogy bár mindez történhet „becsületes” elgondolásokból is, mégis opportunizmus, megalkuvás a jelennel, sőt „a becsületes elgondolásokból eredő opportunizmus minden opportunizmus közül a legveszedelmesebb” [3]. A tettetés, vagy az őszinteségből fakadó jószándék, amely egy téves eszmét igazságként hirdet, rendkívül károsan befolyásolhatja a proletáriátus jelentős rétegeit. Ezért az ellene folytatott harc sokkal nehezebb, körülményesebb, mint egy olyan politikai irányzat ellen, amely nyíltan bevallja antiszocializmusát.

Marx és Engels halála után Lenin emelte magasra az opportunizmus és a revizionizmus elleni harc zászlaját. Világosan látta, hogy a revizionizmus, amely Oroszországban is jelentkezett, nem orosz specialitás, hanem nemzetközi jelenség, és ezért az ellene való harcot nemzetközi méretekben kell folytatni. Lenin már az ökonomistákkal folytatott vitájában meggyőzően bebizonyította, hogy a proletáriátus harcának a napi, azaz pusztán gazdasági érdekekre való korlátozása soha nem hozza el a munkásosztály felszabadulását, s a legjobb esetben azt eredményezheti, hogy a proletárok holnap viszonylag kedvezőbb feltételek mellett bocsáthatják áruba munkaerejüket.

Lenin kíméletlenül bírálta azokat is, akik a revizionizmusnak bármiféle engedményt tettek. S a történelem őt igazolta: az elvek tekintében bármiféle engedmény a politikai gyakorlat terén a proletáriátus osztályérdekeinek részleges, vagy teljes feladásában bosszúlja meg önmagát. A „Mi a teendő?” c. művében igen élesen bírálta B. Kricsevsz-kijt, az ökonomizmus egyik vezérét, aki azt igyekezett bebizonyítani, hogy a forradalmi szocialisták és a bernsteinisták is azonos osztályérdekeket képviselnek. Lenin éles határvonalat vont a munkásmozgalom forradalmi és opportunistá irányzata között, bebizonyítva az op-

portunizmus osztályáruló lényegét. „Materializmus és empiriokriticizmus” c. legjelentősebb filozófiai művében megsemmisítő bírálatban részesíti a revizionizmus világnézetét s megmutatja, hogy annak filozófiai alapjai reakciós, szubjektív idealista szemléletmódot képeznek.

II.

A revizionizmus azt vallja, hogy a *legnagyobb forradalmat* (szocialista forradalmat) csak *lassan* lehet végrehajtani. Mégpedig azért, mert *lassan*, lépésről-lépésre, fokozatosan bontakoznak ki azok a gazdasági, politikai és morális erők, amelyek egyben e forradalom megtestesülését jelentik. *A szocializmus nem jön, nem megyünk feléje, hanem a munkásosztálynak adott fejlettségi fokában elért apró gazdasági és politikai sikereiben jelen van már a kapitalizmusban.* A különböző munkásvédő intézmények, a demokratikus szabadságjogok — a revizionisták szerint — mind-mind szocialista tényezők, a „szociális elv” megvalósulásának konkrét megnyilvánulásai, — és ezért teljesen értelmetlen és felelőtlen dolog forradalmi rohamot indítani a kapitalizmus ellen. Nem szabad a „bizonytalant” felcserélni a biztosért.

A revizionisták véleménye az, hogy a munkásmozgalom egyetlen feladata ezeknek a különböző vívmányoknak a továbbfejlesztése. Mégpedig olyan módon és olyan ütemben, ahogy ezt a tőkés hatalmi viszonyok megengedik. Érdekes ezzel kapcsolatban Földes Bélának, a szocializmus egyik magyar történetírójának az álláspontja. A szocializmus gazdaságpolitikai eszménye — írja — a *kollektivizmus*. Miután azonban a teljes kollektivizálást kapitalista viszonyok között megvalósítani nem lehet, — „a részleges kollektivizálás eszméjével kell megbarátkozni. Ez kizár minden osztálymozgalmat, minden osztálykiváltságot. . .” [4]. Eszerint a burzsoázia diktál, a proletáriátus pedig megvalósít; megvalósítja, amit meg tud valósítani. De a fentiből logikusan következik az is, hogy miután a burzsoázia önként nem adja át a hatalmat a proletáriátusnak, *meg kell harátkozni* azzal a gondolattal, hogy a hatalom maradjon a burzsoázia kezében és a proletáriátus majd lassacskán kicsikar tőle egy kis gazdasági és egy kis politikai engedményt. Így aztán majd csak eljön a szocializmus.

Logikus, hogy az ilyen koncepció arra kellett, hogy vezessen, hogy a revizionista-opportunista szociáldemokraták megtagadják a forradalmi szociáldemokratákat. Koncepciójukból világosan adódott a következtetés: „a szociáldemokráciának a szociális forradalom pártjából át kell alakulni a szociális reformok demokratikus pártjává” [5]. Így tehát lényegében nincs is szükség önálló munkáspártra, mert az szemben áll az egész társadalom demokratikus reform-akcióival és lehetetlenné teszi, hogy a munkásosztály együtt haladjon *minden emberrel* a társadalmi boldogság megvalósítása útján. Nem kell önálló munkáspárt, mert lényegében nincsenek osztálycélok, csak *egyetemes emberi célok*.

A revizionisták rátértek a burzsoá liberalizmus útjára, átvették azokat a burzsoá nézeteket, amelyek a proletáriátus osztályharcának

lefegyverzését vannak hivatva szolgálni. A burzsoá társadalom-adta lehetőségekkel való megbékülés nem más, mint a burzsoázia óhajának teljesítése és valóraváltása.

A burzsoá propaganda azt hangoztatja, hogy az emberiség legideálisabb társadalmi-politikai berendezkedése az a demokrácia, amit a kapitalizmus nyújt. A parlamentarizmus nem ismer osztálykülönbségeket, s így az állam is osztályok felett áll, elfogulatlanul képviseli az egyetemes emberi érdekeket, tekintet nélkül a még meglévő társadalmi különbségekre.

A revizionisták nem látják, vagy nem akarják látni, hogy a polgári demokrácia a maga szabadságával nem az ellentétek megszűnését, hanem kiéleződését idézi elő. A polgári demokrácia szabadsága egyrészt a kizsákmányolás teljes szabadsága, másrészt pedig, amennyiben ez a szabadság a kizsákmányolt tömegek szélesebbkörű felvilágosítását teszi lehetővé, éppen hogy nem az osztályharc megszűnésének, hanem a proletárforradalom, a kapitalizmusból a szocializmusba való forradalmi átmenet előkészítésének szakasza.

Lenin nagy határozottsággal leplezte le azokat, akik a burzsoá parlamentarizmussal és a burzsoá demokráciával szemben politikai illúziókat tápláltak, vagy akik elvi meggyőződésből vallották annak a szocializmus érdekében való célszerűségét, a szocializmusnak mint egy adott feltételét.

„Aki nem érti meg a parlamentarizmusnak és a polgári demokratizmusnak azt az elkerülhetetlen belső dialektikáját, — írta Lenin — amely a vitának az eddigénél sokkal radikálisabb, tömeges erőszakkal történő eldöntésére vezet, az sohasem lesz képes arra, hogy ennek a parlamentarizmusnak a talaján olyan elvileg következetes propagandát és agitációt folytasson, amely valóban előkészíti a munkástömegeket arra, hogy győzelmesen vegyenek részt az ilyen „vitákban” [6].

A revizionisták azzal, hogy a marxizmust úgy igyekeznek módosítani, korigálni, hogy az a burzsoázia szájaízének megfeleljen, illetve, hogy a marxizmus címszó alatt olyan eklektikus elméletet tálalnak a proletáriátus elé, amely minden, csak nem marxizmus, — eltávolodnak a proletáriátus osztályálláspontjától és a burzsoázia érdekeinek képviselőivé, a burzsoázia hittérítőivé válnak. A revizionisták más toliban díszelve akarják behódolásra kényszeríteni, bukásra kárhozlatni a szocialista mozgalmat.

* * *

A nemzetközi munkásmozgalmon belül folyó több mint fél évszázados vitát, a mozgalom két perspektívája közötti harcot a történelem eldöntötte. Ez azonban nem jelenti azt, mintha a vita ezzel lezárult volna. Napjaink nemzetközi munkásmozgalma ugyancsak vitától hangos. Új viszonyok, új történelmi körülmények szabják meg e vita formáit és feltételeit. A revizionizmus „klasszikus” jelszava („a végcél — semmi, a mozgalom — minden”) tovább él, amelynek igazolását a ma revizio-

nistái más, újszerű eszközökkel vélik igazolhatónak, mint elődeik. Ezért a mai revizionizmus részben más, mint a századforduló és a század első évtizedeinek revizionizmusa.

A mai revizionizmus általános arculatát az új egyetemes törvényszerűségek érvényesülése, az objektív és szubjektív tényezők egész sora, azok összhatása határozza meg. Ezen belül a fő tényezőt a szocialista világrendszer, valamint a marxizmus—leninizmus növekvő befolyása képezi. A modern revizionizmus a leninizmus jelszavával áll elő, e jelszóval takarózva igyekszik csökkenteni a szocializmus sikereit, s védekezni a kapitalizmus még meglévő hadállásait. A modern revizionizmus az egyes országok belső viszonyainak megfelelő, sajátos arculatot vesz fel, de jellege, iránya, célja nem különbözik.

III.

A jelenkori revizionisták szocializmus elleni támadásának egyik legnyitabb formája a proletárinternacionalizmus elvetése. A proletárinternacionalizmus elleni támadást a „nemzeti kommunizmus” jelszava alatt végzik. Ez annyit jelent, hogy nyíltan nem vetik el a marxizmus—leninizmust, sőt magukat leninistáknak nevezve indítanak támadást a szocializmus ellen.

Az SZKP XX. kongresszusa után, amely a marxizmus—leninizmus szemszögéből helyes bírálatot gyakorolt a szocialista országok közötti kapcsolatokat illetően is, a revizionisták felkapták és egyoldalúvá változtatták azt az elvet, amely szerint a szocializmus felépítésének általános törvényszerűségei az egyes országok történelmi sajátosságainak figyelembevétele alapján érvényesülnek. Az egyes országok hagyományai, különlegességei, nemzeti sajátosságai mögé bújva, támadást indítottak a szocializmus általánosan érvényesülő törvényszerűségei ellen és így a szocializmusnak kizárólagosan a nemzeti sajátosságok alapján való felépítése eszméjét hirdették meg. Ez az ún. „nemzeti kommunista” eszme szervesen kapcsolódott a „demokratikus szocializmus” reformista eszméjéhez, amely szerint napjainkban a szocializmusba való átmenet az osztályok felbomlása alapján már a kapitalizmusban megkezdődik. Ha pedig ez így van — mondják a „nemzeti kommunizmus” képviselői, — akkor, mint ahogy ezt Nagy Imre is kifejtette, *a munkásosztály a nemzet egyetemes érdekeit nem rendelheti alá a maga osztályérdekeinek*, a munkásosztály nem szabadíthatja fel önmagát anélkül, hogy azzal együtt az „egész nemzetet” fel ne szabadítaná. Ez marxista formulának tűnik, de ha alaposabban megvizsgáljuk, akkor azonnal előbújik a revizionista szólam az osztályok békés együttműködéséről. A revizionisták a „nemzeti kommunizmus” jelszava alatt a burzsoá nacionalista ideológiát csempészik be a munkásmozgalomba. Az a céljuk, hogy atomizálják, alkotórészeire bontsák a szocialista világrendszert, hogy a szocialista országokat egymástól elválasszák és így az imperialista támadás elleni védekezésben lehetetlenné tegyék őket. A „nemzeti kommunizmus” a szocialista országok közötti érintkezési formákat nem

tudja másként elképzelni, mint pusztán diplomáciai kapcsolatoknak, amely kapcsolatok semmiben sem különbözhetnek a szocialista és a kapitalista országok közötti kapcsolatoktól. Ezt az elvet pl. Florezak az-
zal indokolta, hogy ma mindkét rendszer, a kapitalista és a szocialista rendszer is egyfelé tart, az egységes világrendszerben való összenövés felé és ezért az egyes országok közötti különbségtételnek a világpolitikában ma már semmi helye nincs.

Bibrowszki az egyik lengyel újságban a „nemzeti kommunizmus” eszméjét így indokolta: „A szocialista internacionalizmus ma abban áll, hogy a kommunista és munkáspártok és a szocialista országok erősítik a helyes kapcsolatokat egymás között és ezek a kapcsolatok az egymásmellettélés elvein alapulnak.” Úgy fogják fel a kérdést, hogy a szocializmus megvalósítása minden ország magánügye és éppen ezért a szocializmus érdekében való nemzetközi összefogás mesterkélt, erőltetett és a nemzeti érdekek elleni agresszív cselekedet. Popovics jugoszláv vezető a szocialista országok közötti normális kapcsolatok alapvető kritériumává a teljes külpolitikai függetlenség és önállóság elvét tette, amely alatt azt értette, hogy a szocialista országok ne törődjenek, ne foglalkozzanak egymás gondjaival, mindenki haladjon a maga által meghatározott sajátos nemzeti úton. Ezek a „nemzeti kommunista” érvek azt a célt szolgálják, hogy megbontsák a szocialista tábor gazdasági és politikai egységét. Tagadják a szocialista tábor szükségszerű együttműködését.

A revizionisták „nemzeti kommunizmusa” nagyszerűen egybevágh az imperializmusnak a szocialista tábor felbontására irányuló, ill. irányult általános és konkrét terveivel. Elég, ha ehelyütt csupán az imperialisták un. „kétszakaszos” taktikájára utalunk, amit Walter Lippmann amerikai publicista így fogalmazott meg:

„Minden okunk megvan azt hinni, hogy a „csatlósok” fel szabadulása kétszakaszos. Az első szakasz a titóizmus, vagyis a nemzeti szabadság, amely nem kommunistaellenes, és amely megmarad a szovjet katonai és politikai befolyás övezetében. A második szakasz a teljes szabadság, bel- és külpolitikailag” [7].

Az, amit W. Lippmann „titóizmusnak” nevez, lényegileg a „nemzeti kommunizmus”. A „nemzeti kommunizmus” pedig nem más, mint a revizionizmus legmodernebb válfaja. S mindez a JKSZ 1958-ban kiadott programtervezetében látott összefüggő megvilágításban napvilágot.

A tervezet rendkívül érdekes módon, marxi—engelsi gondolatokat hamisan magyarázva határozza meg a JKSZ célkitűzéseit és viszonyát a különböző nemzetközi irányzatokhoz, a kapitalista és a szocialista világrendszerhez. De a programtervezet egész alaphangneme, alaptendenciája revizionista jellegű. Teljesen szemben áll mindazokkal a lenini törekvésekkel, amelyek a mai nemzetközi viszonyok között a szocialista országok közös feladataiként szerepelnek.

Az un. semlegesség egy olyan sajátos politikai vonalat eredményez, amely eleve lehetetlenné teszi, gátolja a szocialista fejlődést Jugoszlá-

viában. A programtervezet többhelyütt tiltakozik a „nemzeti kommunizmus” vádja ellen, ugyanakkor a tervezet egész szelleme nem mutat mást, mint revizionizmust és az internacionalizmus szólamszerű hangztatásával eltakart nacionalizmust. Milyen főbb gondolatok szerepelnek a tervezetben, amelyek egyben a nemzeti kommunizmus propagandájának is fő érvei?

A tervezet már az elején egy olyan megfogalmazással él, amely egyrészt a tudományosságot próbálja igazolni, másrészt viszont elárulja azt az „önkéntes” lemondást a társadalmi erők tudatos szervezéséről, a Jugoszláviában építendő szocializmus tudatos irányításáról, amely pedig a szocializmus építésének fontos feltétele. Ezzel kapcsolatban a következőket olvashatjuk:

„A Jugoszláv Kommunista Szövetség programja kifejezi a szocialista gondolkodásunk fokát — az általános szocialista gondolkodás keretében — társadalmi fejlődésünk jelen szakaszán” [8].

A fentiek igen élénken emlékeztetnek arra az oportunista irányzatra, amely a századfordulón Oroszországban az ökonomizmus képében jelentkezett. A tervezet valóban nem tesz mást, mint regisztrál, — a politikai gyakorlatot illetően. Hamis nézőpontból kiindulva „kifejezi” a jugoszláv „szocialista gondolkodás fokát”. „Kifejezi” és a spontán fejlődésre bízva a jövőt, miután a párt „csak” így töltheti be hivatását. Ezután az előzetes útbaigazítás után — amelyre még visszatérünk — a tervezet az államkapitalizmus problémakörét elemzi, elfogadva és hirdelve a nyugati reformistáknak a burzsoá államról szóló antimarxista érveit. Bár szükséges annyiban kiegészíteni az ezzel kapcsolatban mondottakat, hogy a tervezet az államkapitalizmust igyekszik „kritikusan” szemlélni. Ez a „kritikai” szemléletmód abban jut kifejezésre, hogy fenntartással él, miszerint a burzsoázia „az államhatalom gépezetének ellenőrzése révén” arra törekszik, hogy „minél többet megtartson pozícióiból” [9]. De éppen ez a „kritikai” fenntartás mutatja, hogy a jugoszláv revizionisták elfogadják a „békés belenövés” elméletét. Különösen mutatja az a felfogásuk, amely szerint az államkapitalista tendenciák erősödése a burzsoázia hatalmának csökkenésével, s a munkásosztálynak az államhatalomra gyakorolt befolyása növekedésével jár.

A tervezetből az derül ki, hogy az a két tendencia, amely egymással szemben áll és egymás ellen küzd (a burzsoáziának a hatalom megtartására, a munkásosztálynak pedig a hatalom megszervezésére irányuló törekvése) végül is a munkásság győzelmével végződik. De hogyan? Úgy hogy

„a munkásosztály tudatosan és ösztönösen a gazdasági, szakszervezeti és politikai harc minden eszközeivel és formáival állandó nyomást gyakorol a burzsoázia kiváltságainak megszüntetése, vagy korlátozása irányába. Harcol a gazdasági funkciók társadalmasításának kiterjesztéséért és meggyorsításáért, azért, hogy döntő befolyást gyakorolhasson e funkciók igazgatószerveire és megszervezze az államhatalmat” [10].

Ez nem más, mint objektíve a munkásosztálynak a kapitalizmusban adott helyzetével való megbékülés, elfogadása egy olyan eszmének, amely semmitmondó módon intézi el a proletáriátus felszabadítása ügyét. A proletáriátus felszabadításának első és legfontosabb feltétele a politikai hatalom megszervezése. Ez a hatalom nem részletekben megy át a proletáriátus kezébe. A burzsoá demokrácia-adta politikai lehetőségek — sajtó, stb. szabadság, a parlament sikeres felhasználása a demokratikus tömegekkel szövetségben, — természetesen hozhatnak eredményeket. De ezek az eredmények még nem a parlamentben lévő „szocialista hatalom”, hanem a hatalomért harcoló szocialista proletáriátus eredményei.

Az államkapitalista tendenciák erősödése ténylegesen gyarapítja, növeli a szocializmus megvalósításának anyagi előfeltételeit a kapitalizmusban, de ez még nem jelenti a szocializmus útjára való térést. Azzal még a burzsoá államhatalom jellege csak részben sem változik meg, hogy a munkásosztály „a gazdasági funkciók társadalmasításáért” vívott harcban eredményeket produkál. S e koncepció különös voltát az adja meg, hogy a tervezet a szocializmus megvalósulásának egy olyan sémáját adja, amelynek alapján — a kapitalista társadalom létrejöttének mintájára — a munkásosztály már a kapitalizmusban gazdasági hatalommá válhat, s így már nem is kell mást tenni, mint „megszervezni” az államhatalmat és készen van a szocializmus. De gazdasági hatalommá válhat-e egy olyan osztály, amelynek nincsenek birtokában a termelési eszközök? E kérdésnél következik az a revizionista bukfenc-érv, amely az államkapitalizmust, ill. az állam gazdasági hatalmát, vagy még pontosabban az állam kezében lévő tulajdont az „igazi” demokrácia elve alapján mint köztulajdont és így mint a munkásosztály tulajdonát fogja fel. Így a termelő eszközöktől megfosztott osztályt „tulajdonossá” teszi meg, megteremti a „szocializmus gazdasági elemeit”, kialakítja a „szocialista termelési viszonyokat” a kapitalizmuson belül.

* * *

A jelenkori revizionizmusnak a szocializmusról alkotott sajátos felfogása nem más, mint híg vegyülete azoknak az eszmei-politikai irányzatoknak, amelyek a tőkés társadalom megmentését tartják feladatuknak. Az idők változásával, változtatják a szocializmust. A szocializmus marxi—lenini elmélete tudományos visszatükröződése annak az objektív történelmi folyamatnak, amelynek során az emberiség az új társadalmi rendszer felé tart. A revizionistáknak a történelemről, a fejlődés törvényszerű folyamatáról adott magyarázata a szocializmus tudományos elméletét egy bizonyos történeti időszak politikai elméletévé redukálja le s miután megállapítják, hogy ez a bizonyos történeti időszak lejárt, ezzel a marxizmus—leninizmus is elveszítette aktualitását.

Ebből a szempontból is igen tanulságos a JKSZ programtervezete. A tervezetnek már az első részében ezeket olvashatjuk:

„A szocializmus mind erősebben és egyetemesebben társadalmi világrendszerré nő át” [11].

Mindehhez később hozzá teszik, hogy a szocializmus mint valamennyi ország társadalmi, gazdasági és politikai folyamataira ható tényező

„szakadatlanul változtatja a világ képét, változtatja a tőkés világot és *önmagát* (kiemelés tőlem — Sz. J.)” [12].

Ennek alapján különös az a szerep, amit a tervezet a nemzetközi munkásmozgalomnak szán. Az „*önmagát*” változtató szocializmus valamiféle belenyugvás abba a történelmi helyzetbe, amelyben ma az egész emberiség él. Ma már *minden út a szocializmushoz vezet*, de ez a szocializmus valami más, valami egészen új, — különbözik a marxi—lenini szocializmustól. Mi adja a tervezet szerint ezt a különbséget? Erről a következőket olvashatjuk:

„A tőkés termelési mód és a tőkés társadalmi rendszer története utolsó szakaszába érkezett és az emberiség valamennyi gazdasági és egyéb társadalmi vonatkozásban — igen különböző utakon — a szocialista átalakulás korszakába lép. A szocializmus mindinkább behatol valamennyi nép gyakorlatába, mindinkább egységes világfolyamattá és világrendszerre válik” [13].

„Ez a kor, amelyben az emberiség ma él, már elsősorban a szocialista gazdasági viszonyokon alapuló új társadalmi, politikai és kulturális formák *bevezetésének és kialakulásának* (kiemelés tőlem — Sz. J.) és megszilárdításának kora” [14].

Marx és Lenin idejében a szocializmust még *meg kellett* valósítani, s ha *meg kellett*, akkor ehhez *kellett* elméletileg kidolgozott rendszer is. Ma, *megvalósul*, egyszerűen „*bevezetődik*”, de mindez, ami ma történik, Marxnak és Leninnek *csak a gondolatát* igazolja a szocializmusról, de nem a *rendszerét*, mert ez ami ma történik, egészen más mint ami még 1917-ben történhelett. És ezért a revizionisták szerint ma már a szocialista gondolkodásnak is *másnak kell* lennie, mint azelőtt volt. Miután ma már a szocializmus „világfolyamattá” vált, a szocialista gondolkodásnak nem „a régi tőkés rendszer megdöntésének kérdéseivel” kell foglalkoznia, mert ez már elavult dolog, hanem csupán „*elemezni*” kell azt a sokoldalú folyamatot, amelynek közepette a világszocializmus megvalósul. S ha van még emellett egyéb feladat, az nem más, mint — „a szocialista fejlődés belső ellentmondásainak és az emberek közötti szocialista viszonyt növelő és formáló számtalan átmeneti társadalmi folyamatnak elemzése alapján” — felderíteni a továbbfejlődés távlatait [15].

Ha bizonyos „szociális elvekből” szocialista rendszert fabrikálunk — már pedig a tervezet ezt teszi, a nemzetközi vonatkozású eszmefuttatásaiban — akkor természetesen a nemzetközi munkásmozgalom valóban le kell, hogy mondjon a szocialista társadalmi rendszer *tudatos* megvalósításának céljáról. És így a kommunista pártoknak sem lehet egyéb feladata, mint hogy konstatálják a helyzetet és egyszerűen „figyelemmel kísérik” a szocializmus fejlődését”. A kommunista pártok nem mutathatnak előre, nem adhatnak a munkásmozgalomnak tudományosan kidolgozott programot; — a kommunista pártok mindig csak

egy adott történelmi szakasz „szocialista gondolkodásának fokát fejezik ki,” de ennél többet nem tesznek.

Amint a fentiekből is látható, a tervezetnek nincs egy egységes gondolatmenete. Tele van ellentmondásokkal, egyik gondolatával agyon csapja a másikat. A szocializmus „bevezetése”, a fejlődés távlatainak „felderítése”, s végül annak kinyilatkoztatása, hogy a szocializmus építése „nem tudatos emberi tevékenység” [16], — mindez önmagában is dokumentálja azt, hogy a jugoszláv revizionisták, nyugati társaik mintájára olyan szocializmust akarnak „csinálni”, amelyik nem mond ellent a kapitalizmusnak.

Ezt nevezi a tervezet „haladó” szocialista gondolkodásnak, ebből a pozícióból gyakorol bírálatot a marxista—leninista elmélet felett. Ez a bírálat így hangzik:

„Az utóbbi évtizedekben a marxista gondolat különféle társadalmi tényezők hatása alatt elmaradt a korszerű társadalom fejlődése mögött és későbbi fejlődése nem kapcsolódott mindig alapvető tudományos tételeihez és eredményeihez, gyakran pedig éppen ezeket a tételeket pragmatikus revízió alá vették [17].

A tervezet a dogmatizmus feletti kritika címén elveti mindazokat az eredményeket, amelyeket a nemzetközi kommunista mozgalom az elmúlt évtizedekben elért. A munkásmozgalom *feltétlen egységének* elve alapján hátat fordít a tervezet a marxizmus—leninizmusnak. Még csak véletlenül sem jut eszébe annak az osztályáruló politikának a kritikája, amit az opportunisták szociáldemokrata vezérek az elmúlt évtizedekben folytattak és ma is folytatnak. A nemzetközi kommunista mozgalomban jelentkező dogmatikus hibák kétségtelen akadályozták az egység kialakítását. De az áruló szociáldemokrata vezérek még — egy-egy adott konkrét helyzetben — az akcióegység elől is elzárkóztak. Vagy talán a kommunista mozgalom azért hibás, mert *kommunista mozgalom*? Inkább erről van szó a revizionizmus részéről, nem pedig a hibák jószándékú kritikájáról. De más oldalról nézve a kommunisták felé irányuló kritika azért is ilyen éles, mert nem hunynak szemet az opportunizmus felett, mert nem hajlandók „beolvadni” a revizionizmusba, sőt még csak arra sem hajlandók, hogy egyszerűen tudomásul vegyék a „revizionista szocializmus” helyesnek nyilvánított gyakorlatát. Ezért ágálnak a nemzetközi kommunista mozgalom ellen a jugoszláv revizionisták is. Hogy ez mennyire így van, azt bizonyítja a tervezet alábbi része is, ahol ez olvasható:

„A kommunista pártok olymódon érvényesülhetnek, mint a leghaladóbb és ebben az értelemben mint vezető szocialista tényezők is, hogy... a szocialista törekvések különböző volta ellenére is felismerik a szocialista mozgalom egységességét és megértik, hogy eltérő feltételekben eltérő tényezőknek kell kifejezésre jutni... Elméleti szempontból szerfölött ártalmas az a fel fogás, hogy a kommunista pártoknak monopóliumuk van a szocializmus felé haladás minden megnyilvánulási formájára és a szocializmus csak bennük és általuk jut kifejezésre” [18].

Ha tehát a kommunista pártok „vezető szocialista tényezők” akarnak lenni, akkor vegyék tudomásul, hogy egyrészt Nyugat az „eltérő feltételek” miatt máshogyan produkálja a szocializmust, mint Kelet, másrészt pedig — éppen az előbbi miatt — a szociáldemokrata pártok is mint „szocialista tényezők” éppen úgy magukban hordják a szocializmust, mint a kommunista pártok, sőt még jobban, mert ezek a pártok az „eltérő feltételek” figyelembe vételével működnek, a kommunista pártok viszont nem. Röviden: ha a kommunista párt „vezető szocialista tényező” akar lenni, akkor mondjon le vezető szerepéről, tagadja meg önmagát, a marxizmus—leninizmust. Ime, a revizionizmus teljesen tagadja, elveti a marxizmus—leninizmusnak a pártról szóló tanítását. Ez önmagában is mutatja, hogy nem egyszerűen taktikai kérdésekről van itt szó, hanem a tudományos szocializmus elméletének teljes megtagadásáról, a szocializmus feladásáról.

És ez a tervezet szerint még nem revizionizmus, sőt annyira nem az, hogy ma még az egész világon nincs olyan „munkáspárt” amely osztályárulást követett volna el. Még az olyan szociáldemokrata reformista politikusokra is, akik „támogatják az anyaországok burzsoáziájának extraprofitra való törekvését”, csak annyi kritikai megjegyzést tart a tervezet szükségesnek megtenni, hogy: ezek az elemek nem látják a nemzetközi munkásmozgalom egységét és ezért *lassan* olyan válaszút elé kerülnek, ahol vagy aktívan a szocializmus útját és a munkáosztályt kell választani nekik, vagy elvesztik társadalmi befolyásukat [19].

Nincs tehát revizionizmus, *még nincs* osztályárulás, csak a szocialista mozgalom különböző formái vannak.

„A korszerű szocialista világmozgalom különféle formákban és áramlatokban nyilvánul meg és ezeket nem lehet megszüntetni, mert a bonyolult korszerű társadalmi feltételeket tükrözik. Az ezekben a különféle áramlatokban keletkező eszmei harc tulajdonképpen arra irányul, hogy a leghaladóbb irányzatok érvényesüljenek a konkrét feltételekben [20].

De bármilyen bonyolultak is a „korszerű társadalmi feltételek”, ez nem változtat a kizsákmányolás tényén. Nem változtat tehát azon, hogy a proletáriátus csak úgy szabadíthatja fel önmagát, ha megszünteti a magántulajdont és a kizsákmányolást. Ezt viszont nem hajthatja végre anélkül, hogy meg ne szerezze a politikai hatalmat. A revizionisták viszont éppen erről mondanak le és így lemondanak a magántulajdon megszüntetéséről is [21]. A „korszerű szocialista világmozgalom” kifejezés frázis, amely mögött a burzsoá demokrácia védelme húzódik meg. De éppen ezzel a jelszóval tagadják azt a történelmi igazságot is, amely a szocialista világrendszerben ölt testet.

* * *

A tervezetnek az előbbieket során ismertetett gondolatai általában a nyugati munkásmozgalomra vonatkoztak. Az alábbiakban tekintsük át röviden, hogy a jugoszláv revizionisták milyen álláspontot foglalnak

el a szocialista országokkal kapcsolatban. Támadásukat elsősorban a Szovjetunió ellen irányítják.

A tervezet a „korszerű hegemonizmusról” beszélve „kritikailag” elemzi azt, hogy az imperialista anyaországok miként törekednek vezetőszerepre és hogyan igyekeznek elvenni a kisebb népek függetlenségét és önállóságát, hogy azokat támaszpontjaikká tegyék és hatalmi övezetükbe vonják, valamint a gazdasági kizsákmányolást újból és újból kiterjesszék. De a tervezet ezt úgy veti fel, mint amely veszélyezteti a szocialista országok kapcsolatait is. A hegemonista irányzatok — írja a tervezet —

„állandó veszélyt jelentenek a szocialista fejlődés első szakaszaiban is, azaz mindaddig, amíg az egyes országok gazdasági fejlettségében meglévő nagy különbségek lényeges különbségeket teremtenek a dolgozó emberek helyzetében és lehetővé teszi, hogy valamelyik nép vagy állam — bármilyen okból szerzett hegemonista helyzete folytán — más országok gazdasági kizsákmányolásának egyik-másik válfaját használja. ... Az ilyen folyamatok az ellentmondás, sőt ellentét sajátos formáit teremthetik meg ezek között az országok között a kapitalizmusból szocializmusba vezető átmeneti időszakban” [22].

A tervezet ki nem mondva is a Szovjetuniót illeti azzal a váddal, mintha a múltban gazdaságilag elnyomta és kizsákmányolta volna a népi demokratikus országokat. A „szovjet imperializmusról” szóló ellenforradalmi propaganda nem utolsó sorban a jugoszláv revizionisták hamis és hazug koncepciójából táplálkozott.

A revizionizmus kihasználva a szektás, dogmatikus elhajlásból eredő gazdaságpolitikai hibákat, ezeket felnagyítva, eltúlozva, azt az álláspontot képviseli, mintha ezek a hibák a szocialista országok kommunista pártjainak általános gyakorlatából szükségszerűen következtek volna. Ugyanakkor a hibák feltárása során nálunk is fellépett revizionista támadást, — amelynek zászlaja alatt ellenforradalmi elemek gyülekeztek, hogy megdöntsék a proletárdiktatúrát —, úgy tünteti fel, mint a szocialista országok közötti ellentétet, amelynek megszüntetésére orvosságul a „függetlenséget” ajánlja. Az a tény, hogy a fenti idézet ismét a marxizmus—leninizmussal való szembefordulást jelenti, még azzal a további következménnyel is jár, hogy tagadja a szocialista országok szoros politikai és gazdasági szövetségének szükségességét. Ehelyett olyan megoldást ajánl — a későbbiek során erről még szó lesz —, ami tökéletesen egyezik Walter Lippmann felfogásával.

A tervezet úgy fogja fel a szocialista országok helyzetét, mint amelyek egyetemében „csak Jugoszlávia” tudott megmaradni a helyes úton, szembeszegülve azzal a nyomással, amit a Szovjetunió gyakorolt és a Tájékoztató Iroda 1948-ban hozott határozata írásba foglalt. Ezt a határozatot a tervezet „a szocialista és demokratikus elvek durva eltiprásá”-nak minősíti. Most nem arról van szó, hogy a határozat az adott körülmények között minden vonatkozásban —, tartalmi és formai szempontból — helyes-e vagy sem. Csupán arról van szó, hogy a Tájé-

koztató Iroda határozata felderíti-e azokat az alapvető okokat, amelyek Jugoszlávia mai helyzetében is meghatározó jellegűek. Különösen azután, hogy Sztálin halála óta a Szovjetunió Kommunista Pártja minden intézkedést megtett azért, hogy az ő részéről a múltban elkövetett hibák a két ország kapcsolatait illetően elő ne forduljanak. A jugoszláv fél részéről azonban a múlt önkritikus felülvizsgálása nem történt meg. Azzal az igénnyel lépnek fel, hogy az ő gyakorlatukat a szocialista országok ismerjék el egyedüli és helyes gyakorlatnak. Bírálják a szocialista országokban folyó építés módszereit és ezen országok egész állami berendezkedését, a párt és az állam viszonyát.

Ez a szembehelyezkedés viszont azt mutatja, hogy a Tájékoztató Iroda 1948-ban hozott határozata jogos kritikai megjegyzéseket tartalmaz. Ilyen jogos kritikai megjegyzés pl. a következő:

„A Tájékoztató Iroda úgy véli, hogy a Jugoszláv Kommunista Párt vezetősége revideálja a pártokról szóló marxista—leninista tanítást” [23].

A programtervezet ezen túlmenően számos olyan revizionista gondolatot tartalmaz, amit már a Tájékoztató Iroda határozata is élesen bírált.

* * *

A szocialista országok szoros testvéri segítsége, feltétele a szocialista társadalmi rendszer védelmének és további erősítésének. A revizionisták úgy gondolkodnak, hogy miután ma az emberiség a „világszocializmusba” való feloldódás történelmi korszakát éli, ez a szövetség akadály és ezért meg kell szüntetni, más alapokra kell helyezni. Tanulmányos ezzel kapcsolatban a tervezetnek a „két tábor” egymáshoz való viszonyáról szóló része. A jugoszláv revizionisták teljesen szubjektív módon szemlélik a nemzetközi problémákat. Sajátos helyzetüket valamiféle mércének állítva próbálnak „rendet teremteni” a világpolitikában. Jellemző, hogy ebben a kérdésben is, mint minden kérdésben, szembe helyezkednek a szocialista országokkal. A szocialista táború úgy ítéli meg, mint egy katonai tömböt, amellyel szemben áll a kapitalista tábor, mint katonai tömb. A „tömb-megoszlásért” éppen úgy kárhoztatják a szocialista országokat, mint a kapitalista országokat. Nem látják a Varsói Szerződés védelmi jellegét, ellenkezőleg, a hidegháború és a nemzetközi feszültség fenntartása egyik pólusaként teszik azt meg.

A jelenlegi helyzetben, amikor az imperialista agresszív körök a szocializmus megdöntésére tesznek sorozatos kísérletet, amikor a Szovjetunió és a vele szövetséges országoknak minden erővel a béke fenntartásán kell munkálkodni, a Varsói Szerződés elleni támadás, az imperialisták malmára hajtja a vizet. A szocialista országokat az imperialista támadás veszélye kényszeríti arra, hogy a politikai és gazdasági szövetség mellett szoros katonai szövetséget is fenntartsanak. Az a sajátos helyzet, amelyben Jugoszlávia van, amelynek jelenlegi léte alapjaiban a két tábor ellentétén nyugszik, nem adhat alapot olyan következtetések levonására, amely a szocialista országok védelmi erejét kárhoztatja a jelenlegi nemzetközi helyzetért.

Ez a „kárhoztatás” ismét a „világszocializmusról” vallott revizionista felfogáson nyugszik. Ha azonban ez a „világszocializmus” megvalósulna, akkor eltűnnének a szocialista országok, mert hiszen elemeire kellene bontani a szocialista tábort, hogy így, külön-külön kapcsolódjanak be a „világszocializmus” egységes folyamatába.

* * *

A tervezettel kapcsolatos utolsó feltevésünk az állam kérdésével foglalkozik. Mégpedig abban a vonatkozásban, hogy a revizionizmusnak (szorosabb értelemben a jugoszláv revizionistáknak) mi a felfogása a szocialista államról. A tervezet a következőket írja:

„A marxi—lenini elméletet a proletáriátus diktatúrájáról — mint az elhaló államról és a munkásosztály eszközéről a kapitalizmus gazdasági alapjai lerombolásának és az új szocialista társadalmi viszonyok szabad fejlődéséért szükséges politikai és anyagi feltételek megteremtésének folyamatában — Sztálin elméletévé változtatták az államról, amely nem hal el...” [24].

Amint látható, ennél a kérdésnél ismét visszatér az a koncepció, amely a szocializmusról, mint napjaink egységes világfolyamatáról szól. Ezzel együtt azonban a tervezet az államot elválasztja társadalmi-gazdasági talajától, osztályok föléttivé emeli. Azt az álláspontot képviseli, hogy az állam tevőlegesen nem szólhat bele az átmeneti időszak gazdasági kérdéseibe, ill. a „politikai és a forradalmi nyomás eszközeivel” befolyásolja csupán a fejlődést. De amint a gazdasági élet területén a „szocialista tényezők” fölényre tesznek szert, amint feleslegessé válik az állam tevőleges „külső beavatkozása” a gazdasági életbe, azonnal meg kell kezdeni „a demokrácia olyan formáinak a megteremtését”, amelyek lehetővé teszik, hogy „a dolgozó emberek... közvetlenül és mind nagyobb mértékben a maguk kezébe vegyék a közösségi ügyek igazgatását...” [25].

Másutt a tervezet azt írja, hogy

„A forradalomnak és a szocialista államnak nem az a célja, hogy bizonyos, előre megállapított sémák és dogmatikus konstrukciók alapján új társadalmat teremtsen. Feladatuk csupán az, hogy felszabadítsák a szocialista gazdasági és társadalmi tényezőket, amelyek még a régi társadalomban kifejlődtek...” [26].

Nem kétséges, hogy a jugoszláv revizionisták e ponton is teljesen szembehelyezkednek a marxizmus—leninizmussal. A forradalom fő kérdése a hatalom kérdése. A forradalomban nem „a szocialista gazdasági és társadalmi tényezők” felszabadításáról van szó, hanem a politikai hatalom megszerzéséről. De miután a proletáriátus megszerezte és megszervezte politikai hatalmát, nem mondhat le annak további erősítéséről, nem adhatja azt át a múltnak, a történelemnek mindaddig, amíg az ellenforradalmi restauráció lehetősége fennáll. Ez a lehetőség pedig fennáll mindaddig, amíg kapitalista környezet van.

A revizionisták „hibás sztálini elméletnek” nyilvánítják Lenin tanításait. Ismeretes Leninnek a szocializmus egy országban való győzelméről szóló tudományos elmélete, a kapitalizmus egyenlőtlen fejlődéstörvénye alapján. Erről megfélemedkeznek, ill. ezt elhallgatják.

A tervezet mélyen hallgat a proletárállam külső funkciójáról, az imperialista agresszió lehetőségéről, s így a szocializmust „erő nélküli hatalommá” degradálja.

Jellemző arra az eszmei zűrzavarra, amely a tervezetben kifejezésre jut, hogy az állami életben megnyilvánuló bürokratizmust azonosítja magával az állammal. Miután azonban valaminek mégis csak lennie kell, az állam helyébe állítja az un. „önigazgatást”. De ebből az önigazgatásból nem sül ki más, mint anarchia, s a kispolgári ösztönösségnek adja át a szocializmus ügyét.

A jugoszláv revizionisták megfélemedkeznek egy igen fontos történelmi tényről. Nevezetesen arról, hogy az állam, mint az osztályellentétek kibékíthetetlenségének terméke, jellegére nézve osztályállam. Így tehát állam mindaddig van, amíg osztályok vannak. Az átmeneti korszak viszont még nem az osztályok megszűnésének, hanem a kapitalizmus gazdasági megsemmisítésének korszaka. Az osztályok csak a kommunizmus teljes győzelmével tűnnek el. Az átmeneti korszakban a proletárállam fokozatosan erősödik, nem pedig elhal. A proletárállam a kommunizmusban, erejének teljében, valamennyi dolgozó gazdasági, politikai, kulturális és erkölcsi egyesülésének szakaszában hal el. De még ez is az emberiség történetének arra a szakaszára vonatkozik, amikor a szocializmust már nem veszélyezteti a kapitalista restauráció, amikor a kapitalizmus végleg letűnt a történelem színpadáról.

A Jugoszláv Kommunista Szövetség programja lényegében a „nemzeti kommunizmus” programja. Amint látható, ez nem valamiféle új elmélet, nem az „új idők marxizmusa”. Újnak csupán annyiban mondható, hogy a jelenlegi viszonyok között, amikor létezik egy egységes szocialista tábor, amikor a szocializmus már több országban gyakorlati vált, új módon, új eszközökkel próbálja a szocialista mozgalmat lépre csalni, a szocializmust megsemmisíteni. Eszmei fegyvertárában azonban ugyanazok a régi revizionista érvek találhatók, amelyekkel már az elődök is (Bernstein, Kautzky, Hilferding, stb.) dolgoztak.

A revizionizmus magyarországi képviselői, Nagy Imre és társai semmibe sem ütöttek el a nyugati revizionistáktól és a „nemzeti kommunizmus” eszméit illetően mindenben megegyeztek a jugoszláv revizionistákkal. A magyarországi revizionisták a „sztálinizmus” elleni eszmei és politikai harc jelszava alatt támadást indítottak a marxizmus—leninizmus ellen. Támadásuk azt a célt szolgálta, hogy kiszakítsák Magyarországot a szocialista táborból és átlökjék a kapitalista tábor oldalára. Nagy Imre a „nemzeti kommunizmusról” vallott felfogását írásaiban nem egy helyütt kifejtette. Politikai koncepciójára alapvetően az volt a jellemző, hogy a szocializmus és az imperializmus közötti alapvető és kibékíthetetlen ellentétet alárendelte a szocialista táboron, vagy országokon belül időlegesen fellépő ellentmondásoknak, s ezeknek a jelentőségét mértéktelenül eltúlozta. Ezeknek az időleges ellentmondá-

soknak a feloldásához viszont a „nemzeti kommunizmus” útját, azaz a szocialista táborból való kiválás útját jelölte meg. Nagy Imre és társai csatlakoztak azokhoz a revizionistákhoz, akik a szocialista és a kapitalista tábor, nem mint két társadalmi rendszer szükségszerűen egymással szembenálló táborát fogták fel, hanem mint két katonai tömböt, amelyek egymás elleni agresszív politikája az igazi szocializmus, azaz, a nemzetek szocializmusa megvalósításának útjában áll. Nagy Imre ezzel kapcsolatban a következőket írta:

„A marxizmus—leninizmus merev skolasztikus magyarázata a világot egymással élesen szembenálló két ellenséges táborra osztotta: — a kapitalizmusra és szocializmusra, melyek között a világ két felének ellentétes irányú fejlődése következtében az ellentétek mind nagyobbak és élesebbek lesznek. A társadalmi fejlődésnek és a két rendszer harcának ilyen helytelen, anti-marxista nézetei tagadják a két rendszer között az átmeneti korszak szükségességét és fennállását, amely pedig a szocialista társadalom fennállásának egyik alaptétele, tagadják az átmenet rendkívül változatos formáit, amelyeknek már eddig is széles skáláját ismerjük, tagadják az egyenlőtlen fejlődés lenini elméletét, — alapjában véve tagadják azt, hogy a szocializmus feltételei már a kapitalizmusban érlelődnek és bizonyos mértékben létrejönnek. . .” [27].

Nagy Imrének ez a koncepciója, amelyben az egyik legszembetűnőbb megállapítása az, miszerint a marxizmus—leninizmus osztotta a világot két egymással ellenségesen szembenálló rendszerre, a legvilágosabb kefejezője Nagy Imre revizionizmusának. A revizionisták azzal vádolják a kommunistákat, hogy a forradalom, az osztályharc és a proletárdiktatúra elvének gyakorlati megvalósításával megbontják az egység felé haladó társadalmat. Nagy Imre ezt fentidézett írásában elismeri, sőt még hozzáteszi azt, amivel végleg leleplezi önmagát, hogy a szocializmus „békés úton való győzelme” évtizedekkel ezelőtt megrekedt és elmaradt a társadalmi viszonyok fejlődésétől. Ez alatt Nagy Imre azt az időszakot érti, amikor világszerte kommunista pártok alakultak és a Kommunista Internacionáléban tömörülve megindították a harcot a nemzetközi revizionizmus ellen a marxizmus—leninizmus eszméinek tisztaságáért. Szerinte a kommunisták az okai annak, hogy a világon megbomlott az egység és az osztályharc, a forradalom, a proletárdiktatúra „réme” fenyegeti az emberiséget.

A magyarországi revizionisták 1956-ban érkezettnek vélték az időt ahhoz, hogy a „nemzeti kommunizmusról” szóló koncepciójuk gyakorlati érvényesítésével hazánkat kiszakítsák a szocialista országok táborából. Nagy Imre meghirdette a békés egymás mellett élés öt alapelveinek érvényesítését a szocialista országokon belül. Azt vallotta, hogy a békés egymás mellett élés öt alapelve nemcsak a két rendszer, a kapitalista és a szocialista rendszer közötti békés érintkezési viszonyok megvalósítására vonatkozik, hanem elvonatkoztatva ezeket az alapelveket, társadalmi és politikai rendszerektől független tényezőként kezelte

őket. A magyarországi revizionisták politikája zsákutcába jutott, amely zsákutcában csaknem megfojtották hazánkat a szocialista jövő felé való haladásban.

IV.

Az eddigi fejtegetésekből kiderült, hogy a modern revizionizmus és a „klasszikus” revizionizmus között lényegi különbség nincs. Mint ahogyan nem változott meg alapvető tartalmában a kapitalizmus, ugyanúgy nem változott meg a revizionizmus sem.

Minden társadalom-elméletnek meghatározott gazdasági, ill. osztálygyökerei vannak. Minden elmélet bizonyos osztályok, vagy rétegek társadalmi-gazdasági helyzetét és törekvését tükrözi vissza. Nincsen osztályoktól független ideológia. Egyes ideológiák, attól függően, hogy milyen osztályok érdekeit képviselik, haladó vagy reakciós jellegűek. A revizionizmus is valamely osztály, vagy társadalmi réteg ideológiája, tehát osztályideológia.

A revizionisták a maguk elméletét a munkásosztály tudományos elméletének nyilvánítják. Ezzel egyben tagadják azt, hogy a marxizmus—leninizmus a munkásosztály forradalmi elmélete lenne. Amint az eddigiekben láttuk, a marxizmus—leninizmus és a revizionizmus között alapvető elvi ellentét van. Ez az ellentét nem egyszerűen a politikai gyakorlat terén jelentkező nézeteltérésekből fakad, ellenkezőleg ezek a nézeteltérések a két ideológia ellentétes világnézeti-politikai koncepciójából erednek.

Minden politikai irányzat filozófiai alapokon nyugszik. A filozófia képezi a politika elméleti- és módszertani alapját. Ha tehát a marxizmus—leninizmus és a revizionizmus között ellentét van, akkor ez egyben azt is jelenti, hogy a két elmélet két különböző filozófiai alapokon nyugszik. A marxizmus—leninizmus filozófiája a dialektikus materializmus. Ez képezi a proletáriátus politikai törekvéseinek elméleti alapját, ez adja meg a proletáriátus osztályharcának tudományos módszertani alapjait, ez teszi lehetővé a stratégiai és taktikai feladatok helyes meghatározását. Egyszóval, a kommunista pártok politikai gyakorlatának tudományos és forradalmi élet a marxista—leninista filozófia adja meg.

Minden elmélet a gyakorlatban vizsgázik. Az elmélet hasznosságát és nagyszerűségét nem az határozza meg, hogy mit vall magáról, hanem az, hogy hirdetett tételeinek gyakorlati megvalósítása milyen eredménnyel jár. Lehet egy elmélet bármilyen nagyszerűen is megfogalmazott s ébreszthet az emberekben illúziókat, de ha az általa hirdetett tételek gyakorlatilag nem valósíthatók meg, akkor maga az elmélet is haszontalanná válik.

A marxizmus—leninizmus ismereteit a társadalmi gyakorlatból meríti, tételeit a társadalmi gyakorlatban teszi próbára, kritika tárgyává. Az elmélet és a gyakorlat egységének kérdése a forradalmi munkásmozgalom alapvető kérdése. Marx (*„a kritika fegyvere nem pótolhatja a fegyverek kritikáját”*) Engels (*„forradalmi elmélet nélkül nincs for-*

radalmi gyakorlat sem”), Lenin („az élenjáró harcos szerepét csak az a párt tudja betölteni, amelyet élenjáró elmélet vezet”) nem győzték hangsúlyozni az elmélet jelentőségét a proletáriátus osztályharca szempontjából.

Lenin a „Mi a teendő?” c. művében rámutatott arra a negatív tapasztalatra, ami az opportunizmussal jár: az opportunizmus megjelenése egyet jelent a munkásmozgalom elszűkülésével, az osztályharc széles frontjának szűk, praktikista gyakorlattal való felváltásával. („... az opportunizmus divatos hirdetése a gyakorlati tevékenység legszűkebb formáiért való lelkesedéssel párosul”) [28].

Az opportunizmus a munkásmozgalom elméleti és gyakorlati lezüllesztését eredményezi. Addig, amíg a kommunista pártok az elmélet és gyakorlat egységéért harcolnak, a revizionisták a kettőt szét akarják választani és éppen azért kárhoztatják a marxista—leninista elméletet, mert érvényesülési talaját a munkásmozgalom gyakorlatában keresi és találja meg.

A revizionisták miután éppen ezen a téren jutottak válságba, miután nem igazolja őket a gyakorlat, a marxizmus—leninizmus elleni „elméleti” támadásuk élét ez ellen irányítják: el akarják ferdíteni az elmélet és gyakorlat egységének dialektikus materialista felfogását. A marxista filozófiát éppen gyakorlati ereje miatt támadják, kétségbe vonva annak tudományosságát. Ezzel kapcsolatban írja Lukács György a következőket:

„Hogy elméletileg vehessük szemügyre az egész kérdés-komplexumot, tudnunk kell, hogy a szektásság, a dogmatizmus jellemző vonása az, hogy az elmélet legidősebb kérdéseit a mindennapi élettel hozza közvetlen kapcsolatba” [29].

Ezzel Lukács György mintegy elveti, lebecsüli a gyakorlat jelentőségét az elmélet továbbfejlődésében. Ez a kérdés egyik oldala. A másik oldal pedig az, hogy szektásságnak, dogmatizmusnak minősíti azt a törekvést, amely az elmélet helyességének gyakorlat útján való ellenőrzésére, valamint gyakorlati megvalósítására irányul. Ez természetesen korántsem jelenti azt, mintha a kommunisták a pillanat-adta követelményeknek rendelnék alá az elméletet és így a megfogalmazott tételeiket sorozatosan cserélgetnék. Ez valóban veszélyeztetné a tudományosságot, de lehetetlenné tenné a tudományos stratégiai és taktikai elvek kidolgozását is. Azzal, hogy a marxizmus—leninizmus állandó figyelemmel kíséri a társadalmi élet jelenségeit, törvényszerű folyamatait, a természettudományok fejlődését, a szocializmus építésének gyakorlatát és ezeket általánosítva újabb és újabb következtetéseket von le a gyakorlat számára, nemhogy elsekélyesíti a proletárideológiát, ellenkezőleg gazdagítja azt. Itt tehát nem az elmélet lebecsüléséről, hanem nagyraértékeléséről van szó. Melyik párt az, amelyik a kommunista párt mellett oly sokra értékeli az elméletet a gyakorlat szempontjából? Ezzel még a revizionisták sem dicsekedhetnek. Persze kérkednek vele, de ez mitsem változtat elméleti elsekélyesedésükön.

Hogy a revizionisták mennyire lebecsülik a gyakorlat szerepét az

elmélet terén (és fordítva), azt mutatja az egyik revizionista kijelentése, miszerint: a jövőben nem szabad megengednünk, hogy az un. politika megölje az elméletet és az erkölcsöt. Kolakovsky pl. azt ajánlja, hogy a marxizmust osszuk fel „institucionalis” és „intellektuális” részre. Az előbbi a kommunista pártok gyakorlati politikájáról, az utóbbi pedig a „gyakorlattól független” kérdésekkel foglalkozna [30]. Ha egyebet nem is nézünk, mint csupán azt, hogy Kolakovsky az „intellektuális” marxizmus alatt éppen a filozófiát érti, azonnal világossá válik, hogy ő ezzel az elméletet el akarja szakítani tápláló erejétől, a gyakorlattól, s a gyakorlatot ösztönösségre, az osztályharcot bukásra akarja kárhoztatni. Helyesen állapítja meg V. S. Molodcov, hogy:

„A gyakorlathoz való viszony a filozófiában megközelítően ugyanaz, mint a proletárdiktatúrával szemben elfoglalt álláspont a politikában” [31].

A marxizmus—leninizmus a gyakorlatban látja és tartja lehetségesnek az igazság megismerését és a világ megváltoztatását:

*az igazság megismerésének kritériuma a gyakorlat, —
gyakorlat nélkül nem derülhet fény az igazságra.*

A revizionistáknak az elmélet és gyakorlat kettőszakításában végzett kísérlete nem újkeletű. Elméleti köntőrfalazásokkal, marxista terminológia használatukkal úgy tüntetik fel magukat, mintha ők lennének az igazi tudományosság képviselői. Lenin éles harcot folytatott a revizionisták filozófiai nézetei ellen is és így jellemezte őket:

„A valóságban teljesen megtagadják a dialektikus materializmust, vagyis a marxizmust. Szavakban viszont végnélkül köntőrfalaznak, megkísérlik, hogy megkerüljék a kérdés lényegét, leplezzék elpártolásukat, valamely materialistával helyettesítsék a materializmust, s határozottan elutasítják, hogy Marx és Engels számtalan materialista kijelentésével közvetlenül foglalkozzanak. Ez — egy marxista találó megjegyzése szerint — igazi „térdecensúszó” lázadás. Ez tipikus filozófiai revizionizmus, mert csak a revizionisták tettek szert olyan sajnálatos hírnévre azzal, hogy szakítottak a marxizmus alapvető nézeteivel és nem mertek, vagy nem voltak képesek nyíltan, őszintén, határozottan és világosan „leszámolni” cserbenhagyott nézeteikkel” [22].

Ezek után vizsgáljuk meg közelebbről — miután az elmélet és gyakorlat kérdésében általában kifejtettük a marxizmus—leninizmus és a revizionizmus ellentétét, — a fenti kérdéseket, az ellentétek okait egy kissé részletesebben.

Ha a revizionizmus utóbbi években való nagyobb mérvű felelevenedésének okait vizsgáljuk, akkor három általános tényezőt kell figyelembe venni. Ezek a következők: a) az utóbbi esztendő viszonylag magas gazdasági konjunktúrája, amely a kapitalizmus „örök virágzásának” valamiféle illúzióját keltette ismét életre, akárcsak az 1920-as évek ideiglenes és részleges stabilizációja idején; b) a burzsoá ideológia fokozott

támadása; c) a munkásosztály sorainak feltöltődése „deklasszálódott” kispolgári elemekkel.

Az új helyzet a munkásmozgalom elé számos új stratégiai és taktikai feladatot is állított. Ezen új feladatok megoldásának a kérdése szükségszerűen megteremtette a maga férges gyümölcsét is, a modern revizionizmust. A burzsoá befolyás az egyik oldalon, s az imperialista nyomás előtti behódolás a másik oldalon, — elkerülhetetlenné tette a „vita” kiéleződését a nemzetközi munkásmozgalomban. Lenin azt írja, hogy

„... minden valamelyest „új” kérdés, minden valamelyest váratlan, vagy előre nem látott fordulat — még ha csak egészen kis mértékben és csak egészen rövid időre változtatja is meg a fejlődés fő irányvonalát — mindenkor és elkerülhetetlenül életre fogja hívni a revizionizmus valamilyen válfaját” [33].

Az utolsó évtized nagy történelmi változásai, új vonások, új erők kialakulása a nemzetközi élet terén és ennek alapján az „új” feladatok természetesen hívták életre a modern revizionizmust. Függetlenül attól, hogy ez az egyes országok belső sajátos gazdasági és politikai arculatának megfelelően sajátos formákat öltött (pl. Angliában — demokratikus szocializmus; Jugoszláviában — nemzeti kommunizmus.)

A fentiekben a revizionizmus feléledéséről, a revizionista támadás kiszélesedéséről beszéltünk. Nem arról tehát, mintha a revizionizmust tápláló gyökerek, források kipusztultak volna és ezek helyett keletkeztek volna új gyökerek, új források. A revizionizmus mélyen belegyökereszik a kapitalizmusba. Éltető eleme: a kapitalista termelési módból fakadó osztályviszonyok.

Ezért még ma is igen tanulságos Lenin „Nézeteltérések az európai munkásmozgalomban” c. cikke, amely világosan rámutat a revizionizmust tápláló forrásokra. Cikkében három fő forrást jelöl meg: a) a munkásmozgalom általános növekedése; b) az ellentmondásokban és ellentmondások útján végbemenő társadalmi fejlődés dialektikus jellege; c) az uralkodó osztályok és különösen a burzsoázia taktikájában végbemenő változások [34].

Ha az első okot, a munkásmozgalom általános növekedésének kérdését vizsgáljuk, akkor itt elsősorban azt az objektív történelmi folyamatot kell szemlélnünk, amelynek kapcsán a szocializmus *világrendszerré* fejlődött, másodsorban pedig azt, hogy a szocializmus világrendszerré való fejlődése az egész világon növelte a marxizmus—leninizmus társadalmi-politikai befolyását. Ezzel együtt a másik oldalon viszont a munkásmozgalom általános növekedése együtt járt a munkásosztály sorainak „külső” feltöltődésével, — a szocializmust építő országokban pedig olyan dolgozó rétegeknek a szocialista gyakorlatba való bekapcsolásával, akiknek a gondolkodását még nem hódította meg a szocializmus.

Lenin ezt a folyamatot a következőkben jellemzi:

„Ha ezt a mozgalmat nem valamilyen fantasztikus eszmény mértékével mérjük, hanem egyszerű emberek gyakorlati mozgalmának tekintjük, akkor érthetővé válik, hogy újabb és újabb

„újoncok” bekapcsolása, a dolgozó tömegek újabb rétegeinek bevonása folytán elkerülhetetlenek az elméleti és taktikai ingadozások, a régi hibák megismétlődése, az elavult nézetekhez és elavult módszerekhez való átmeneti visszatérés...” [35].

Az „újoncok”, az újabb rétegek magukkal viszik a mozgalomba egyrészt a politikai iskolázatlanságot, másrészt pedig azt a számtalan negatív vonást, amelyek előző helyzetükben, objektív gazdasági körülményeik miatt kialakultak.

Amellett, hogy a proletáriátus nem elszigetelten él a kapitalista társadalomban, hogy számtalan érintkezési felület van, amelyen keresztül kapcsolatba kerül a különböző osztályokkal, — tehát emellett a kapitalizmus tömegével teszi tönkre, juttatja proletársorsba a kispolgári elemeket, akik magukkal viszik a proletáriátus soraiba és a munkáspártokba a kispolgári világnézetet, akiknek életelvük még hosszú ideig a kispolgári életelv marad. Lenin e kérdésről a következőket írja:

„A proletáriátust minden kapitalista országban elkerülhetetlenül ezernyi átmeneti fok köti össze jobboldali szomszédjával: a kispolgársággal. Minden munkáspártban elkerülhetetlenül kialakul egy többé-kevésbé világosan kirajzolódó jobbszárny, amelynek nézetei, taktikája, szervezeti „irányvonala” a kispolgári opportunizmus tendenciáit fejezi ki [36].

Ez a kispolgári opportunizmus politikai teret követel magának. Érdekeinek, céljainak megvalósulását saját letűnt osztályhelyzete restaurálásában látja. A kispolgári opportunizmus létalapja a magántulajdon. Éppen ezért nem oszthatja véleményét a magántulajdon ellen küzdő forradalmi munkásmozgalommal, de számára a nagytőke is ingatag talajt teremt. A kispolgári opportunizmus útja ezért szükségszerűen a szociális reformok útja, a „demokratizált magántulajdon.”

Ehhez a proletáriátus soraiba beáradt opportunizmushoz, mint tápláló erő kapcsolódik a burzsoázia ideológiai aknamunkája, valamint a burzsoázia által kitenyészített munkásarisztokrácia proletárellenes tevékenysége a munkásmozgalmon belül, amely mint a burzsoázia beépített ügynöksége, az opportunizmus legközvetlenebb megtestesítője. A marxizmus „kritikusait” tehát egyrészt a kispolgárság, *másrészt a burzsoázia szállítja a proletármozgalomba*. Végso fokon tehát a revizionizmus legközvetlenebb, legnyilvánosabb szociális alapja a *munkásosztálynak a tőkésék által megvesztegetett felső rétege*.

A revizionizmust évtizedek során hozták létre a kapitalizmus olyan fejlődési korszakának sajátosságai, amelyben a kiváltságokhoz jutott munkások rétegének viszonylag békés és kulturált léte „elpolgáriasította” őket, morzsákat juttatott nekik a saját, nemzeti tőke profitjából, s elszakította őket a tönkretett és nyomorgó tömegek szegénységétől, szenvedéseitől és forradalmi érzelmeitől — mondja Lenin. Ebből nem következhetett más, mint az, hogy a revizionizmus a burzsoá politika közvetítőjévé vált a munkásmozgalomban.

A nyugati munkásmozgalomban meglévő revizionizmus és az utób-

bi esztendőkből a szocialista országokban — elsősorban Lengyelországban és Magyarországon — feléledt revizionizmus között eszmei különbség nincs. A revizionizmust nálunk kiváltó okok azonban részben eltérnek (vagy kiegészülnek) azoktól az okoktól, amelyek a nyugati munkásmozgalomban jellemzőek. A szocializmus építésének átmenetileg jelentkező nehézségei, a hatalmat gyakorló osztály feltöltődése kispolgári és deklasszáldott burzsoá elemekkel, a szocialista építés gyakorlatában elkövetett hibák a szocializmustól eszmeileg még távol álló és ingatag, kispolgári rétegek körében erős revizionista propaganda lehetőségeket teremtettek meg. A „szocializmusban csalódott kispolgár” szembe fordult a proletárdiktatúrával és helyette „saját” diktatúráját, a kapitalizmus restaurálását akarta végrehajtani az „igazi szocializmus” jelszava alatt.

Ha a másik okot, az ellentmondásokban és az ellentmondások útján végbemenő társadalmi fejlődés dialektikus jellegét vizsgáljuk, akkor itt a következőket láthatjuk. A kapitalizmus — egyrészt a különböző országokat, másrészt a nemzetgazdaság egyes területeit nézve — nem egyformán fejlődik. A kapitalista fejlődés mindemellett egész sor sajátos vonást produkál országokként. Amellett, hogy ezek a sajátos, eltérő vonások a revizionizmusnak országokként más és más szint kölcsönöznek, mégis azt eredményezik, hogy az oportunizmus a fejlődés ilyen vagy olyan vonását az általános összefüggésekből kiemelve fő és egyedüli tendenciának teszi meg, arra építi egész politikai vonalát. Ennek a politikai vonalnak az osztálytartalma kispolgári, mert hiszen a kispolgári ösztönös érdekek jutnak kifejezésre abban az egyoldalúságban, amit az oportunizmus politikai vonala mutat.

„...a tömegek életből, nem pedig könyvből tanulnak — írja Lenin — és ezért egyes személyek vagy csoportok minduntalan eltúlozzák, egyoldalú elméletté, egyoldalú taktikai rendszerre avatják a kapitalista fejlődésnek hol az egyik, hol a másik vonását, a fejlődésnek hol az egyik, hol a másik tanulságát” [37].

A dialektikus materializmus a fejlődést összefüggésében, a maga ellentmondásainak teljes feltárása alapján vizsgálja. Nagy gondot fordít vizsgálataiban az *általános*, a *különös* és az *egyes* feltárására. Ezek dialektikus kapcsolatának feltárása és megértése teszi lehetővé, hogy a kommunista mozgalom gyakorlata mindenkor helyesen, a stratégiai végcél érdekében cselekedjék.

A revizionizmus lebecsüli az *általános* szerepét, csak az *egyes* jelentőségét hangsúlyozza és így a fejlődés általános törvényszerűségei felett szemet hunyva, annak csak az egyesben jelentkező részleges oldalait domborítja ki. Szubjektív módon eltúloz, abszolúttá emel bizonyos vonásokat, de ezzel lehetetlenné teszi a lényeg feltárását, ami a mozgalomban a felszínen való célnélküli mozgást eredményezi.

És ehhez a kérdéshez kapcsolhatjuk a harmadik okot, az uralkodó osztályok és különösen a burzsoázia taktikájában végbemenő változásokat.

A burzsoázia annak megfelelően, hogy hogyan, milyen formában, milyen módon, milyen eszközökkel tudja egy adott helyzetben legjobban biztosítani a proletáriátus kizsákmányolását, saját hatalma fenntartását és erősítését, a vele szemben ellenséges osztály irányában változtatja taktikáját. Ez szükségessé teszi, hogy a munkásmozgalom is a változott burzsoá taktikához alkalmazza saját taktikáját. Ez viszont nem megy, nem mehet egyértelműen és simán. A munkásmozgalomban mindig akadnak olyan vezetők, akik bizonyos taktikai formákat abszolutizálnak és ezzel megmerevítik, egyoldalúságra kárhoztatják az osztályharcot. Elméleteket agyalnak ki álláspontjuk igazolására, s mindebből nem sül ki más rendszerint — ha álláspontjuk, a munkásmozgalmon belül uralkodóvá válik, vagy álláspontjukkal sikerül átmenetileg megbontani a mozgalmat — mint a proletáriátus sorozatos politikai veresége.

Elég a múltból példának hozni az általános választójog kérdését. Ezt a kérdést az opportunisták eltúlozva, a proletár osztálymozgalomnak szinte végcéljaként, nem pedig mint az osztályharc egyik eszközeként fogták fel. A revizionisták elgondolásában vagy startégiai elképzelésében ez adta azt a maximumot, amely a szocializmus győzelmét eredményezi.

De ugyanezt láthatjuk napjainkban is. A modern revizionisták „az államkapitalista tendenciák erősödését” kiemelik a kapitalizmus általános törvényszerűségeiből, abszolutizálják, s úgy tüntetik fel, mint a szocializmus megvalósításának „fő vonalát”. Vagy pl. Giolitti olasz revizionista a kapitalizmusban látható új technikai folyamatokat abszolutizálja, kiszakítja a termelőerők fejlődésének és a termelési viszonyoknak általános köréből és úgy tünteti fel őket, mint a társadalmi fejlődés döntő és fő mozgató rugóit, ezekkel cseréli fel az osztályharcot, a proletáriátusnak a hatalom megszervezésére irányuló törekvéseit.

A „nemzeti kommunizmus” ugyanezt teszi. A szocialista tábor fejlődésének általános törvényszerűségeit (proletárdiktatúra, munkásparaszt szövetség, stb.) tagadva, az egyes országokban jelentkező sajátos vonásokat kiragadva és eltúlozva, a szocialista vívmányokat adja fel.

Végezetül azt kell látnunk, hogy a revizionizmus önigazolásának filozófiai érveit a *szubjektív idealizmusból* meríti. Az egész társadalmi-történeti folyamatot szubjektívista módon fogja fel. A szubjektív idealista érvek segítségével *első fokon* (filozófiaiilag) tagadják a társadalom fejlődésének objektív törvényszerűségeit, e törvényszerűségek dialektikus egységét. *másod fokon* (politikailag) ezzel lehetetlenné akarják tenni a proletáriátusnak a társadalmi jelenségek megismerése alapján folyó *tudatos* harcát, az egész mozgalmat az ösztönösség területére akarják kergetni, hogy ezáltal bukásra kárhoztassák.

A politikában evolucionizmus, a filozófiában szubjektivizmus és relativizmus, — ez a revizionizmus tényleges és valóságos arculata.

Ha ezek után a revizionizmust meg akarjuk határozni, akkor összefoglalóan az alábbiakat kell látni. A revizionizmus tulajdonsága, hogy

1. tagadja a kapitalista társadalomnak a marxizmus—leninizmus által feltárt objektív törvényeit;

2. tagadja, hogy a szocializmus, mint társadalmi rendszer megvalósítható, ehelyett bizonyos „szociális elvek” megvalósítását tűzi ki célul;
3. tagadja a társadalmi forradalmat, az osztályoknak a kapitalizmusban való „felbomlása” elvét hirdetve, elveti az osztályharcot, a proletárdiktatúrát, a kommunista pártok vezető szerepét, — az egész történelmi folyamatot evolúcióban oldja fel; a proletáriátusnak a tőkés kizsákmányolás elleni harcban elért politikai vívmányait a szocializmus sajátjaiként kezelve, szocialista jellegűvé változtatja a kapitalizmust;
4. tagadja a proletárinternacionalizmust, helyére a burzsoá nacionalizmust állítja;
5. a nemzetközi politika terén tagadja a szocialista és kapitalista világrendszer közötti ellentmondást, mint a fejlődést meghatározó alapvető ellentmondást, ezt a demokrácia és a fasiszmus közötti ellentmondással, valamint a szocialista táboron „belüli” ellentétekkel cseréli fel; — így elkendőzi az imperializmus agresszív jellegét.

A revizionizmusról Lenin a következőket írta: a revizionizmus

„a munkások burzsoá becsapása, mert a munkások helyzetük bizonyos javulása ellenére is mindig bérabszolgák maradnak — mindaddig, amíg a tőke uralma fennmarad” [38].

A szocialista országok kommunista és munkáspártjainak 1957. novemberi moszkvai értekezlete megállapítja, hogy a revizionizmus nem más, mint

„... a burzsoá ideológia megjelenési formája, amely bénítja a munkáosztály forradalmi energiáját és a kapitalizmus megőrzését vagy visszaállítását követeli” [39].

A revizionizmus tehát nem egyéb, mint annak a harcnak a folytatása, amelyet a burzsoá ideológia a forradalmi eszmék ellen a marxizmus—leninizmus formális elismerése alapján folytat, — olyan eszmei-politikai irányzat, amely az osztályharcnak, a forradalomnak, a proletárinternacionalizmusnak, a proletárdiktatúrának, a kommunista párt vezetésének és a proletáriátus forradalmi szövetségi politikájának tagadásával, a kapitalizmusnak a szocializmusba való békés belenövése elméletének hirdetésével, a kapitalista társadalom fenntartására, illetve restaurálására irányul.

J E G Y Z E T

[1] Részlet a szerző „Az osztályárulás világnézeti és politikai koncepciója. (A revizionizmus a nemzetközi munkásmozgalom gyakorlatában)” c. bölcsész-doktori értekezéséből. 1959—60. (Kézirat.)

[2] Engels: Az erfurti programtervezet bírálata.

[3] Uo.:

[4] Földes Béla: A szocializmus. (Bp. 1912. 327. l.)

[5] Lenin: Mi a teendő? (A revizionizmus ellen, Bp. 1958. 14. l.)

- [6] Lenin: Marxizmus és revizionizmus. (A revizionizmus ellen. Bp. 1958. 93. l.)
- [7] Ellenforradalom Magyarországon, 1956. (Kossuth, 1958. 231. l.)
- [8] A JKSZ Programtervezete. (Novisád. Fórum K. 1958. 18. l.)
- [9] Uo.: 25. l.
- [10] Uo.: 25. l.
- [11] Uo.: 8. l.
- [12] Uo.: 27. l.
- [13] Uo.: 28. l.
- [14] Uo.: 29. l.
- [15] Uo.: 29. l.
- [16] Uo.: 30. l.
- [17] Uo.: 49. l.
- [18] Uo.: 54. l.
- [19] Uo.: 55—57. l.
- [20] Uo.: 60. l.
- [21] Elég csak arra utalni, hogy Jugoszláviában a revizionista program az utóbbi esztendőkből a mezőgazdaság szocialista szektorait milyen mértékben felbomlasztotta: erősödött a mezőgazdaságban a magánszektor.
- [22] Uo.: 22. l.
- [23] A kommunista és munkáspártok Tájékoztató Irodájának határozatai. (Bp. Szikra 1951. 15. l.)
- [24] A JKSZ programtervezete... 47. l.
- [25] Uo.: 101. l.
- [26] Uo.: 107—108. l.
- [27] Nemes Dezső: Az árulás eszmei előkészítése. (Kézirat.)
- [28] Lenin: Művei 5. Szikra 1953. 381. l.
- [29] Idézi: V. S. Molodcov: A revizionizmus osztály- és ismeretelméleti gyökerei. (Voproszi filozofii 1958. 12. sz.)
- [30] Uo.:
- [31] Uo.:
- [32] Lenin: Művei 14. Szikra 1954. 8. l.
- [33] Idézi Ripp Géza — A revizionizmus új útjai. 6. l.
- [34] Lenin: A revizionizmus ellen. Bp. 1958. 102—104. l.
- [35] Uo.: 102. l.
- [36] Uo.: 85. l.
- [37] Uo.: 102—103. l.
- [38] Uo.: 137. l.
- [39] Népszabadság 1957. XI. 22. sz.